

BL.SPKO.112.3.2021

**INFORMACJA PRAWNA
O WYROKU TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO
Z DNIA 2 CZERWCA 2020 R. (SYGN. AKT P 13/19)
DOTYCZĄCYM KODEKSU POSTĘPOWANIA CYWILNEGO**

I. Metryka orzeczenia

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 czerwca 2020 r. (sygn. akt P 13/19) dotyczy art. 49 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460¹, ze zm.; dalej: k.p.c.). Sentencja rozstrzygnięcia została ogłoszona 9 czerwca 2020 r. w Dz. U. [poz. 1017](#), a jego pełna treść wraz z uzasadnieniem ukazała się w OTK ZU A/2020 [poz. 45](#).

II. Rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego

1. Treść sentencji

Trybunał orzekł, że art. 49 § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim dopuszcza rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego z powodu podniesienia okoliczności wadliwości powołania sędziego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, jest niezgodny z art. 179 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Stan faktyczny i prawny

W toku postępowania przed Sądem Najwyższym (dalej: SN) w sprawie skargi kasacyjnej, skarżący wnieśli o wyłączenie od rozpoznania sprawy sędziów powołanych

¹ Obecnie: Dz. U. z 2020 r. poz. 1575, ze zm.

na podstawie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa, w brzmieniu zmienionym w lipcu 2018 r. Argumentowali, że uchwała Krajowej Rady Sądownictwa (dalej: KRS) o ich przedstawieniu do powołania Prezydentowi została zaskarżona do Naczelnego Sądu Administracyjnego, który nakazał wstrzymanie jej wykonania i zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z pytaniem prejudycjalnym dotyczącym przepisów stanowiących podstawę funkcjonowania KRS. Zdaniem skarżących istniały więc wątpliwości co do skuteczności powołania sędziów wskazanych do orzekania w ich sprawie, mogące wpłynąć na ważność albo istnienie rozstrzygnięcia, co zagrażałoby ich bezpieczeństwu procesowemu i godziłoby w prawo do rozstrzygnięcia sprawy w okolicznościach niebudzących wątpliwości.

Zgodnie z art. 49 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (dalej: k.p.c.), „sąd wyłącza sędziego (...) na wniosek strony, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie”. Przepis dotyczy *iudicis suspecti*, czyli sytuacji, w których istnieje wątpliwość co do bezstronności sędziego, wynikająca z powodów innych niż należące do sfery stosunków osobistych, służbowych lub zawodowych ze stroną (wymienionych w art. 48 k.p.c.). Przepis ten został zakwestionowany przed Trybunałem Konstytucyjnym przez SN „w zakresie, w jakim sąd rozpoznaje wniosek o wyłączenie sędziego z powodu podniesienia wadliwości jego powołania”.

3. Wzorzec konstytucyjny

Punktem odniesienia dla rozważań Trybunału Konstytucyjnego był art. 179 Konstytucji – zgodnie z którym sędziowie są powoływani (na czas nieoznaczony) przez Prezydenta na wniosek KRS – rozpatrywany w kontekście postanowień dotyczących prawa do sądu, dostępu do służby publicznej i ustrojowych gwarancji podziału i równoważenia władz.

4. Problem konstytucyjny i argumentacja Trybunału Konstytucyjnego

Problemem konstytucyjnym w sprawie była dopuszczalność wyłączenia sędziego SN z powodu zarzucanej wadliwości aktu powołania go przez Prezydenta.

Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że akt powołania sędziego nie ma wymiaru wyłącznie symbolicznego, lecz łączy się z powołaniem go do sprawowania władzy sądowniczej w imieniu Rzeczypospolitej. Konstytucja nie formułuje żadnych warunków powołania sędziego, które – w myśl jej art. 144 ust. 3 pkt 17 – jest prerogatywą Prezydenta, niewymagającą dla swej ważności kontrasygnaty innego organu. Powołanie nie wymaga uprzedniej decyzji czy zatwierdzenia ani też nie podlega następczej kontroli, a ustrojodawca nie przewidział żadnej procedury jego badania. Jedynym gwarantem tego, że Prezydent nie powoła osoby niespełniającej warunków jest występująca z wnioskiem

KRS, przy czym Konstytucja nie przesądza o etapach poprzedzających jego złożenie ani też nie determinuje kwalifikacji, które powinien spełniać kandydat na sędziego.

Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że Konstytucja nie przewiduje procedury weryfikacji albo kwestionowania aktu powołania konkretnego sędziego, ani też organu w tym zakresie uprawnionego. Żaden aspekt powołania (albo niepowołania) sędziego nie podlega ocenie, bo jest ono kompetencją zakotwiczoną bezpośrednio w art. 179 Konstytucji, dla której interpretacji istotne znaczenie ma jej charakter jako prerogatywy najwyższego przedstawiciela Rzeczypospolitej Polskiej.

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, kompetencja Prezydenta do powoływania sędziów nie może być w żaden sposób ograniczana ani ustawowo (aktem generalno-abstrakcyjnym), ani – tym bardziej – aktem stosowania prawa (indywidualno-konkretnym). Wykorzystanie art. 49 § 1 k.p.c. do wyłączenia sędziów z powodu zarzucanej wadliwości ich powołania przez Prezydenta byłoby zaś – sprzecznym z Konstytucją – zastosowaniem instytucji służącej zapobieganiu brakowi bezstronności sędziego w konkretnej sprawie do oceny prezydenckiej prerogatywy przez sądy powszechne w trybie kontroli rozproszonej.

III. Termin wykonania orzeczenia

Wyrok wszedł w życie z dniem ogłoszenia w Dzienniku Ustaw, tj. 9 czerwca 2020 r. Gdyby więc niezbędne było jego wykonanie – należałoby przystąpić do prac legislacyjnych.

IV. Wskazówki dla ustawodawcy wyrażone przez Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu (postulaty *de lege ferenda*)

W części motywacyjnej wyroku Trybunał nie sformułował postulatów pod adresem ustawodawcy.

V. Informacja o wykonaniu orzeczenia przez inny podmiot

Jak dotąd żaden z podmiotów wyposażonych w inicjatywę ustawodawczą nie wystąpił z projektem, którego celem byłoby wykonanie wyroku wydanego w sprawie.

VI. Wykonanie orzeczenia

Wykonanie wyroku nie jest konieczne. Ma on charakter zakresowy i wynika zeń, że art. 49 § 1 k.p.c. utracił (z dniem publikacji wyroku) moc w zakresie, w jakim dopuszczał rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego z powodu podniesienia okoliczności wadliwości jego powołania (wynikającej, przykładowo, z charakteru lub nieprawidłowego postępowania KRS, albo z niespełnienia przez kandydata ustawowych wymogów kwalifikacyjnych). Oczywiście skutek ten wymaga przyjęcia założenia, że wcześniej faktycznie z przepisu tego wynikała możliwość badania przez sądy

prawidłowości procedury powołania sędziów, a w razie dostrzeżenia jej wadliwości – wyłączenia sędziów od rozpoznawania spraw. Na to jednak nie wskazuje literatura przedmiotu, być może dlatego, że status i tryb działania KRS przez ponad ćwierćwiecze nie budziły wątpliwości. Pośrednio z wyroku wynika również, że ewentualna wadliwość powołania sędziego (której jednak nie można stwierdzić w postępowaniu sądowym) nie stanowi okoliczności wywołującej uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w konkretnej sprawie.

Skutkiem tego wyroku zakresowego jest wskazanie sposobu, w jaki art. 49 § 1 k.p.c. nie wolno interpretować w procesie stosowania prawa. *In casu* oznacza to, że – nawet bez zmian obowiązującego prawa – od dnia publikacji wyroku niedopuszczalne jest rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego, umotywowanego zarzutem wadliwości jego powołania.

W literaturze przedmiotu podnosi się, że rozbieżność brzmienia przepisu i jego – ustalonej wyrokiem zakresowym – treści normatywnej może mieć negatywny wpływ na jasność i jednoznaczność prawa, wobec czego nie należy wykluczać podjęcia prac legislacyjnych. Ich inicjatorem powinien być jednak Minister Sprawiedliwości, dysponujący – co do zasady – wyspecjalizowanym zapleczem w postaci Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego.

Sporządził:
Michał Pruszyński
Główny ekspert
Michal.Pruszynski@senat.gov.pl
tel. 22 694 95 57

Roman Kapeliński
dyrektor
/podpisano elektronicznie/